

12. 6. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Neplatnost právních domněnek a fikcí ve smlouvách

Pokud píšete smlouvy, zpozorněte. Nejvyšší soud ve svém nedávném rozsudku rozhodl, že právní domněnky a fikce ve smlouvách nemají co dělat. Jaké to může mít dopady a jak se k tomu postavit v praxi?

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud České republiky vydal dne 4. března 2020 rozsudek[1], dle kterého **nelze ve smlouvě platně sjednat právní domněnku či fikci**. Tento závěr potvrzuje dřívější rozhodnutí Nejvyššího soudu z let 2008 a 2010[2], která však byla odbornou veřejností zpochybňována a právní domněnky a fikce byly tak ve smlouvách nadále široce užívány. Nyní je však už zřejmé, že názor Nejvyššího soudu bude konstantní a že tak právní fikce a domněnky může konstruovat pouze text zákona, nikoli smlouva.

O co vlastně jde a čeho se to týká?

Právní fikce je konstrukce užívaná v právu, která uměle vytváří stav věci, který zcela určitě nenastal. Například u fikce doručení se písemnost považuje za doručenu, i když zůstane ležet na poště a doručena tak nebyla.

Právní domněnka pak na rozdíl od fikcí pouze zakládá právní stav, který je pravděpodobný, ale nemusí odpovídat skutečnosti. Například u domněnky otcovství se má za to, že manžel je otcem dítěte, i když samozřejmě může být otcem i jiná osoba (říká se to).

V praxi se lze setkat se smlouvami, které podobná ustanovení obsahují, velmi často. Smluvní strany si ve smlouvě pomocí právní domněnky nebo fikce například typicky vymezují, kterým okamžikem dochází k předání díla, kdy dochází k doručení, případně v jaký moment je uhrazena cena za zboží či službu. V neposlední řadě se pak můžeme s diskutovanými instituty často setkat v souvislosti s akceptováním změn smlouvy či obchodních podmínek, kdy se nevyjádření nesouhlasu považuje za akceptaci.

Dopady a praktická doporučení

Smluvní ujednání, jimiž strany vytvářejí právní fikce a domněnky, jsou dle rozhodnutí Nejvyššího soudu relativně neplatná. To znamená, že v případě sporu ze smlouvy může soud rozhodnout o neplatnosti takových ustanovení, a ta následně nebude možné v praxi aplikovat a odkazovat se na ně. Fakticky by takový postup ve výsledku znamenal úplnou absenci původně zamýšleného ujednání.

Pro Vás to například může znamenat, že Vaše plnění, které druhá strana akceptovala dle dikce smlouvy „mlčky“, fakticky nikdy nebylo akceptováno a cena plnění by tak měla být vrácena. Případně to, že druhá strana nikdy nesouhlasila se změnou VOP a platí tak původní verze VOP. Z těchto příkladů by mělo být zřejmé, že nahrazení právních domněnek a fikcí ve smlouvách by pro Vás mělo

být nejvyšší prioritou. Samozřejmě hovoříme o těch, které jsou sjednány ve Váš prospěch.

Vybrané smlouvy mohou obsahovat ujednání, jehož účelem je ochrana proti výše dovozené neplatnosti určitého ustanovení smlouvy. Může mít například následující podobu:

Pokud se kterékoliv ustanovení této Smlouvy ukáže být po uzavření této Smlouvy neplatným nebo neúčinným, pak tato skutečnost nebude mít za následek neplatnost nebo neúčinnost ostatních ustanovení této Smlouvy. Smluvní strany se zavazují bez zbytečného odkladu na žádost druhé Smluvní strany nahradit takovéto neplatné nebo neúčinné ustanovení platným a účinným ustanovením, jehož obsah bude co nejlíže odpovídat účelu neplatného nebo neúčinného ustanovení.

Takové ujednání může pomoci zabránit nejhoršímu, ale určitě není vhodné na ně spoléhat – pokud by strany toto konkrétní ustanovení nenahradily, ustanovení obsahující právní domněnku či fikci bude i nadále relativně neplatné (byť v textu smlouvy samozřejmě stále zůstane). Pokud tak ve smlouvě máte právní domněnku či fikci sjednanou ve Váš prospěch, je vhodné je co nejdříve nahradit ujednáním o obdobném významu, které právní domněnku či fikci obsahovat nebude. Jen tak totiž zajistíte, že aktuální práva a povinnosti vyplývající ze smlouvy budou odpovídat dohodě smluvních stran a že smluvní úprava nebude obsahovat mezery.

Situace je ještě závažnější, pokud máte ve smlouvě právní domněnku či fikci sjednanou ve Váš prospěch a smlouva zároveň neobsahuje výše uvedené „ochraňující ustanovení“. V takovém případě doporučujeme smlouvu po dohodě obou smluvních stran co nejdříve dodatkovat a konkrétní právní domněnky a fikce nahradit platnými formulacemi.

Samozřejmě pokud je právní domněnka či fikce sjednána ve Váš neprospěch, můžete tohoto využít. Například v souvislosti s aktuálními ekonomickými potížemi celé řady subjektů způsobenými epidemií COVID-19, či spíše státními omezeními, mohou takováto ustanovení poskytovat minimálně cestu pro vyjednávání o úpravě smluvních podmínek.

Praktické příklady

Z výše uvedeného je zřejmé, že nahrazení právních domněnek a fikcí je opravdu zásadním tématem. Níže si na dvou příkladech ukážeme, jak takové vhodné nahrazení právní domněnky či fikce může vypadat:

Změna obchodních podmínek

Nesouhlasí-li Uživatel se změnami VOP, je oprávněn ve lhůtě 30 dní od doručení oznámení o změně VOP Smlouvu vypovědět s účinností ke dni doručení výpovědi Poskytovateli. Pokud tak neučiní, má se za to, že se změnami VOP souhlasí.

Vhodná úprava: *Nesouhlasí-li Uživatel se změnami VOP, je oprávněn ve lhůtě 30 dní od doručení oznámení o změně VOP Smlouvu vypovědět s účinností ke dni doručení výpovědi Poskytovateli. Uživatel bere na vědomí, že pokud Smlouvu s ohledem na změny VOP nevypoví podle předchozí věty, jsou změny VOP účinné ke dni uvedenému v oznámení o změně VOP.*

Akceptace plnění

V případě, že Objednatel ve lhůtě 10 pracovních dnů od předání plnění k akceptaci nezašle Poskytovateli připomínky ani výhrady k takovému plnění, považuje se plnění za akceptované bez výhrad.

Vhodná úprava: *Objednatel je oprávněn akceptovat plnění bez výhrad také tím, že se ve lhůtě 10 pracovních dnů od předání plnění k akceptaci k takovému plnění nevyjádří a nezašle k plnění připomínky ani výhrady.*

Shrnutí a doporučení dalších kroků

Nejvyšší soud svým aktuálním rozhodnutím dal jasně najevo, že právní domněnky a fikce bude ve smlouvách do budoucna považovat za relativně neplatné.

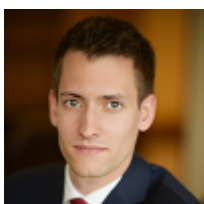
Proto byste měli prioritně ověřit, zda smlouvy, které jste uzavřeli či se kterými pracujete, vůbec právní domněnky či fikce obsahují. A u každé z těchto domněnek a fikcí následně posoudit, zda funguje ve Váš prospěch nebo spíše ve prospěch druhé strany. Zejména v prvním případě bychom jednoznačně doporučovali projednat s druhou stranou změny smlouvy a následně problematická smluvní ujednání nahradit.

JUDr. Josef Donát, LL.M,
Partner

Mgr. Bohuslav Lichnovský, CIPP/E,
Associate

Mgr. Jakub Jirovský,
Advokátní koncipient

[ROWAN LEGAL, advokátní kancelář s.r.o.](#)

GEMINI Center
Na Pankráci 1683/127
140 00 Praha 4

Tel.: +420 224 216 212
Fax: +420 224 215 823
e-mail: paha@rowanlegal.com

[1] Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 3. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1287/2018

[2] Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 12. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2536/2007, a rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5508/2007

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Hodnotící dotazníky jako obchodní sdělení v kontrolním plánu ÚOOÚ pro rok 2026](#)
- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel x společnost\)](#)
- [Jak se vyhnout zákazu a postihu dohod o určování cen pro další prodej?](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Zákon Lugovéhoho: jak Rusko přepisuje pravidla mezinárodních arbitráží](#)
- [Novelizace nařízení EU o odlesňování \(EUDR\)](#)